

Samfunn Kunst/Nord-Korea

Nord-Korea er helt annerledes, men ikke ubegripelig for den som anstrenger seg. Kunstneren Morten Traavik gir deg:

Ti gode grunner til å besøke Nord-Korea

Morten Traavik

1. Eksklusivitet

Se rundt deg. Hva ser du? EU-standardiserte Europingler overalt, hjemme og ute. Verden skrumper. Thailand er det nye Mallorca. Vietnam, Laos og Kambodsja er det nye Provence for 60-årige Bokklubben-medlemmer, og Tibet er okkupert av tredve millioner kinesiske forhandlere av småelektronikk. I blaserte venners lag er du en kledelig småkynisk kosmopolitt, men innerst i ditt Brødrene Løvehjerte banker den oppdagelsesreisendes rastløse lengsel etter det forjettede. Et sted der uoppdagede stammer bor. *Where the Wild Things are*. Velkommen til Nord-Korea. En hvit flekk på verdenskartet om dagen og et uopplyst, sort hull sett fra verdensrommet om natten.

Men dette eventyrlandet er nærmere enn du tror. Siden både den nordkoreanske staten selv og omverdenen til en stor grad dyrker landets egenkultiverte image som «eremittstaten», «verdens mest lukkede» og lignende, blir eventyrene både litt glad og litt skuffet når det viser seg å være ganske lett å besøke Nord-Korea og at landet faktisk ønsker seg flere turister. I motsetning til hva de fleste tror er det nemlig de høye reisekostnadene, og ikke fangevoktere på grensen, som skiller Clinton fra hveten.

Uavhengig backpackerkultur er et ukjent begrep for andre enn avhoppere. Dyre og tett kontrollerte fullpensjons- og

sightseeingpakketurer i regi av Staten selv er eneste alternativ om du vil inn. Eksklusivitet er ikke for alle. Men da blir du til gjengjeld tatt vare på. Og du slipper Ryanair-harrytassene fra Torp. Uansett må du først innom Beijing siden den eneste regulære flyforbindelsen inn i Nord-Korea, et par loslitte sovjetiske Tupolev, letter (så vidt) derfra tre ganger ukentlig.

Med landets fysiske overflate som lerret har Staten skrevet seg inn i historien med betong, marmor og stål.

2. Romantikk

To overfylte, skranglete flytimer senere når du Nord-Koreas eneste internasjonale (og muligens også eneste operative) flyplass, på størrelse med en typisk nordnorsk Widerøe-destinasjon som Vardø eller Sørreisa. Den Evige President Kim Il Sung strålende smil slår imot deg fra flyplassfasaden, sammen med et gufs av vind fra de utilgjengelige fjellene i nord der rykter om bortgjemte fangeleirer kommer fra. En lett, men ikke u håndterbar følelse av illevarslende *suspense* kribler i Euromagen din og skal aldri helt slippe taket så lenge du er her, særlig ikke etter at du har levert inn mobilen din, den siste navlestrengen tilbake til den frie verden, til uniformert grensepolitikk som beholder den til – hvis – du kommer tilbake ved utreisen.

Ferden inn til hovedstaden går gjennom septatonedne senvinterlandskap av øde jorder og klynger av lett smuldrende boligblokker. Pyongyang stiger ut av morgendisen med sine statuer, monumenter og brede boulevarder, som et Murmansk bygget av Disneyland-arkitekter på 1980-tallet. Du er en iøynefallende hvit og ironisk distansert, men ikke desto mindre svermerisk agent på sporet av den tapte utopi. Alle sanseintrykk smaker bitter-søtt av fortapt og forloren østblokk.

Og romantikken har også mer verdslig-

ge former: De nordkoreanske kvinnene er i verdensklasse, og som en ren bonus er dessuten svært mange av dem uniformerte. Tenk hundrevis av Lucy Liu i figursyde sovjetiske grensevaktkostymer. Og de lar seg gjerne flørte med uten å utløse den tredje verdenskrig. Du kommer ofte til å høre nordkoreanerne hevde halvt i spøk at delingen av Korea er en tragedie fordi de vakreste kvinnene bor i nord og de kjekkeste mennene i sør. Innsikt: Lokalbefolkningen er både sexy på et underspilt og tilslørt asiatiske vis, og har opptil flere selvironiske glimt i øyet.

3. Action

Du er i praksis på innsiden av en beleiret festning. Først nå skjønner du hva det faktisk innebærer at Nord-Korea er i krig, ikke bare ideologisk, men rent fysisk og bokstavelig, og har vært det i 60 år. Avtalen som ble undertegnet i 1953 av partene i Koreakrigen og som markerte slutten på krigshandlingene er en i utgangspunktet midlertidig våpenhvile, og ikke en freds-erklæring. Følgelig er Nord-Korea formelt og teknisk sett fortsatt i krig med ikke bare Sør-Korea og USA, men også FN.

Forestill deg et lilleputtland med 23 millioner innbyggere i kald krig med størstedelen av resten av verden, og som etter første omgang for mer enn et halvt århundre siden fortsatt holder verdens eneste supermakt USA stangen på stillingen 1-1 ved pause. En lignende trassig, politisk ukorrekt og ofte selvforsterkende Asterix-mentalitet finnes også i vår del av verden, for eksempel i Israel, der vekten av blodig historie og presset fra fiendtlig innstilte og større naboer bestemmer det meste av landets utenrikspolitikk ... tenker du for deg selv, fornøyd med egne analyseferdigheter, mens du skrangler sørover langs Reunification Highway i en japansk minibuss fra 1970-tallet.

Veien er fire filer bred, rett som en linjal og helt øde. På de fire timene til grensen er den møtende trafikken spredte geiter og kanskje en dinosaur av en kinesisk militærlastebil eller to, med lasteplanet fullstappet av bønder og soldater på perm. Veien peker mot Sør-Koreas hovedstad Seoul og fremtids fjerne mål, den dagen da landminene kan ryddes og

grensen kan åpnes. Men snart 60 år inn i denne frysetørkede krigen har den midlertidige våpenhvilegrensen fortsatt status som demilitarisert sone (DMZ), et noe villedende navn siden grenselinjen som splitter Korea i to omtrent like store deler langs den 38. breddegrad er verdens mest bevæpnede og befestede.

Ved den symbolske grensestasjonen Panmunjom står ett folk delt i to hærer bokstavelig talt nesetipp mot nesetipp med seg selv, over en 20 cm bred betongterskel og forsøker å stirre sitt eget forvrengte speilbilde i senk. De sørkoreanske soldatene skjuler seg bak pilotsolbriller. Ofte står en amerikansk rådgiver ikke langt unna.

4. En unik kultur

«Hit pieces included instrumental music and song 'Let's Send Fertilizer for Bumper Crop in Haste', homophony and tale 'Give Full Play to the Advantages of Sub-Workteam Farming', narration and chorus 'Unforgettable Dawn When We Met the President' and tale and song 'Thank You, Leader Kim Jong Il'." Slik lyder en konsertanmeldelse og representative smakebit fra Nord-Koreas eneste engelskspråklige avis, ukentlige Pyongyang Times, som du kan kjøpe for en euro i den flyhangarlignende hotellresepsjonen.

Alle som har sett en japansk rockabilly vet hvordan en asiatiske kultur kan absorbere vestlige overflatetegn på modernitet, skru forsterkeren opp til elleve og hybridiserte frem et uttrykk ekstremt nok til samtidig å fremstå både som dønn seriøst og en ellevill, nesten sivilisasjonskritisk parodi på det opprinnelige fenomenet. Nord-Koreas versjon av modernitet er på mange måter en crazy-karikatur av det gamle Sovjetunionen ispedd to spiseskjeer Maos Kina, av den ti minutters typen som østeuropeiske fortauskunstnere lever av i skandinaviske hovedsteder i sommermånedene.

Og som i en slik karikatur er både det kjente og fremmedartede, de komiske og urovekkende trekkene forsterket til maksimal effekt: Fra de bøttelignende, overdimensjonerte offisershattene via de

Morten Traavik

- Morten Traavik (født 1971) er teaterregissør og kunstner.
- I april 2010 inngikk Traavik en avtale med nordkoreanske myndigheter om å utvikle en serie kunstprosjekter i landet frem mot 2012.
- Teksten om Nord-Korea er skrevet for Morgenbladet etter et lengre opphold i landet våren 2010.
- Bildene tilhører Traaviks fotoserie *Rock Steady in the DPRK*, som vil bli utstilt på Forsvarsmuseet i september i forbindelse med museets nye utstilling om den kalde krigen.

Trassig: Forestill deg et lilleputtland med 23 millioner innbyggere i kald krig med størstedelen av resten av verden, skriver Morten Traavik. Alle bildene er fra fotoserien *Rock steady North Korea* av Morten Traavik.

Samfunn Kunst/Nord-Korea

► Ti gode grunner til å ...

Bresjnev-på-danskebaaten-aktige militærmarsjene som er Nord-Koreas versjon av heis- og bakgrunnsmusikk, til de übermonumentale masseparadene der millioner av stramt festkledde innbyggere blir menneskelige piksler i gigantiske, koreograferte propagandabudskap.

Nord-Korea er rett og slett verdens største og lengste iscenesettelse, en blanding av evig pågående Stiklestadspel, Murmanskdisneyland og utendørs forsvarsmuseum. Til og med på nattetid kan du høre revolusjonens soundtrack gjalle fjernt og spøkelsesaktig mellom Pyongyangs høyblokker der du ligger søvnløs i hotellsengen din, de skjulte høyttalertårnene messer en klagende og sødmefylt syntetisk vuggemelodi som dine nordkoreanske guider og oppassere ved frokosten stolt kan fortelle heter «We always long for General Kim Jong Il».

5. Et stolt folk

Felles for hele den koreanske folkekulturen, i nord som sør, er ideen om rasens renhet. Etisk sett er dette for historiebevisste vestligliberale øyne akkurat så problematisk som det fortøner seg. Denne både statlig sanksjonerte og folkelig forankrede nasjonalismen underbygges av at begge Koreaer er blant verdens etnisk, språklig og kulturelt mest ensartede land. Etniske minoriteter av betydning finnes ikke, og blandingssekteskap med andre folkeslag er uvanlig selv i det åpnere Sør.

Nordkoreanerne representerer i tillegg både i egne og i mange sørkoreaneres øyne en mer rakrygget, spartansk, «edlere» og mer autentisk koreanskhet enn de globaliserte, les: amerikaniserte søringene. Om Sør-Korea er et oljedvaskt og danskifisert Norge er Nord-Korea et konkurransrammet men værbit, tørrfiskspisende og fandanivoldsk Island. Den allerede sterke dyrkelsen av utvalget, utsatthet og heroisk underdog-motstand kanaliseres av Staten gjennom symbolfigurene Faderen: Kim Il Sung, og Sønnen: Kim Jong Il.

Den Hellige Ånd er, om ikke like klart formulert fra myndighetenes side, en mytisk fundert nasjonalisme og har mindre og mindre med kommunisme å gjøre.

En ukomfortabel sannhet for oss bekmrere i Vesten er dessuten at begge Kim-ene er genuint avholdt av befolkningen. Si hva du vil. Særskilt gjelder det Kim den eldre, President for Evigheten, verdens eneste avdøde statsoverhode. Omvisningen (ved Lucy Liu nr. 197 så langt) gjennom det umåtelige Museet for Revolusjonens historie ender i et følelsesladet tv-arkivopptak fra Den Store Leders død den 7. juni 1994 og den hysteriske landesorger som fulgte.

Som i enda en karikatur, denne gangen med Det gamle testamente som modell og tegnet av skjebnen selv, falt mørket deretter over landet. Syv onde år med flom, tørke, feilslåtte avlinger og påfølgende hungersnød tok livet av et ukjent antall innbyggere – anslagene varierer mellom hundretusener og millioner. Nordkoreanerne betegner selv denne perioden som «Den strevsomme marsjen».

Risikoen er stor for at guidene dine begynner å snufse stadig oftere under filmens gang. Nå gråter de til og med. Du verden. Hvordan vet du at gråten er «ekte»? Det kan du selvsagt ikke, men de

prøver i hvert fall tydelig å beherske seg, før de beskjemmet gir opp og går over til motsatt ende av lokalet for å sørge sin far i fred.

6. På historiens korsvei

Den kollektive hanemarsjen mot idealsamfunnet der fremme bak blånene går på brosteiner av fordums bedrifter, i en rett nedadgående linje fra dagens Stat til det første koreanske keiserdømmet tusen år før Kristus. Nord-Korea er retrofuturisme i samme estetiske nabolag som Maika, jenta fra verdensrommet, eller Kraftwerk etter at utviklingen tok dem igjen.

Alle offisielle kulturuttrykk (med andre ord, alle kulturuttrykk) henviser i en eller annen grad til fortidige bedrifter og begivenheter. Både de positivt ladede: monumenter til uavhengigheten, til martyrene i geriljakrigen mot japanerne før frigjøringen i 1945, til Ledernes ulike fødselsdager, museer, museer, enorme mengder enorme museer, til Revolusjonen, Faderlandskrigen, Den Store Leder (Faderen) og Den Kjære Leder (Sønnen)s liv og storverk, verdens største mausoleum (Faderens), utallige statuer, kraftverk, minnelunder, demninger, triumfbuer – og de negative: som for eksempel Museet for Krigsforbrytelser, der Lucy nr. 198 bokstavelig talt med megafon vil beskrive hårreisende detaljer om tortur og barnedrap begått av Yankee-soldatene for et halvt århundre siden.

Nord-Korea er ikke bare en iscenesettelse, men også ett eneste stort monument, med landets fysiske overflate som lerret har Staten skrevet seg inn i historien med betong, marmor og stål.

7. Avkobling

Lever inn mobiltelefonen din til grensepolitiet og kom deg bort fra alt. Ingen tilreisende tyvebander. Intet salg av kvinnekroppen. Ingen Knausgårddebatt. Ingen Moyeldeen Mohammad. Ingen sigøyner-tiggere. Ingen «anførselstegn». Ingen hijab, niqab eller kebab. Ingen dobbeltironi. Ingen kjønnslemlestelse. Ingen *Sex and the City*. Ingen reality-junkies. Ingen Regjeringens kvinnevalg. Ingen følelse av maktesløshet og fremmedgjøring i den digitale virkeligheten. Ingen intimbarbering. Ingen Peter Pilgaard, ingen Eurovisjon, ingen sushi fra Deli de Luca, ingen Tone Damli Aaberge, ingen genforskning, ingen Facebook, ingen Marianne Aulie, ingen twitring, ingen klimaoppopp. Ingen tidsklemme. Ingen opposisjon. Ingen valgets kvaler.

8. Klimavennlig reisemål

På grunn av en halsstarrig økonomisk isolasjonspolitik kombinert med noen av verdens strengeste og mest langvarige økonomiske sanksjoner, anført av USA og vedtatt av FN, har industrien kollapse og landbruket foregår stort sett for hånd og plog. Utenfor det japanske minibussvinduet ditt ser du et landskap flagre forbi som minner deg om slik du tror norsk landsbygd så ut på 1930-tallet, før mekaniseringen av jordbruket.

De som har god råd sykler. Resten går. Og står, krumbøyde og lukende på spinkle små tuster av grønt i et brunlig, støvete hav av uegnet jordbruksland. Kraftsosiologiens side 3-modell: traktoren, eller andre landbruksmaskiner, ser du maks tre eller fire av i løpet av hele oppholdet

Et eneste stort monument: Med landets fysiske overflate som lerret har Staten skrevet seg inn i historien med betong, marmor og stål.

ditt, samtlige definitivt parkerte. Bortsett fra den bitende kulden og mangelen på frodig vegetasjon kunne dette panoramaet av middelaldersk bonde-antiromantikk vært i et like fattig, men mer fargerikt og fotogent sørøstasiatisk land som Laos eller Kambodsja. Men det er det ikke.

Som du skjønner har Nord-Korea solid nok overskudd på karbonmoralkontoen til at kvoten du svir opp på flyreisen fra den andre siden av kloden er trygt utlignet og vel så det.

Ved grensestasjonen står ett folk delt to hærer nesetipp mot nesetipp med seg selv.

9. Dannelse

Ja, Nord-Korea er annerledes. Men er det uforståelig? Ork å anstrenge deg litt nå.

En ekte dannelsesreise er som du vet minst like mye en reise i deg selv og landet og kulturen (og kultusen) du reiste fra. Ta for eksempel den mye omtalte persondyrkelsen rundt Lederne. Vel kan Kim Jong Il i våre ironiskolerte øyne se ut som eksen til Kim Friele, men vi må kunne anta at for store deler av Nord-Koreas befolkning er han symbolet på og legemliggjørelsen av motstandskamp, teknologisk fremskritt fra agrarsamfunn til industrinasjon, forsvar mot imperialismen og den rotekte koreanske identiteten.

Hvem kan si det samme om for eksempel Michael Jackson, som både i sinn og skinn går (gikk) Kim (Jong Il, ikke Friele) en høy gang i eksentrisitet, og med en minst like stor og lojal fanbase verden over? Eller våre egne hellige Norske Røde Fe. La oss være ærlige nå: Hva symboliserer kongehuset annet enn stusslig nasjonal stagnasjon?

I tillegg til adrenalin og sensasjonsmakeri er et besøk til Nord-Korea en trening for viderekomne i å se verden som den er, å sile, prosessere og trenge igjennom segmenterte lag på lag av propaganda, myter, betydning og mening som både Nord-Korea selv og omverdenen påfører landet. Vi er mange og sterke interesser som virker for å opprettholde og forsterke mystifiseringen av og mytebyggingen rundt Nord-Korea. Derfor skal du så klart ikke stole helt på noen. Heller ikke på meg. Jeg er også et filter.

For den besøkende fortøner det seg som et nær absurd nasjonalt nivå av fornektelse og fortregning å reise gjennom mil etter mil av utpint halvørken som halvhjertet utgir seg for matjord, befolket av små grupper trøstesløse bønder til fots og med sigd, under kjempe-billboards av far

og sønn Kim i kjent heroisk og fremtids-skuende positur i en bugnende, gyllen kornåker. Eller veggmosaikker av stolte, svulmende modellarbeidere i strålende industriell technicolor foran skraphandel-lignende fabrikkbygg.

Men du lar deg villedes dersom du tar dette spriket til inntekt for myten om en «hjernevasket» befolkning som tror, eller later som de tror, at reklamen er lik virkeligheten. Propaganda er et hverdagslig ord i Nord-Korea og brukes helt åpent og ærlig av både folk og styresmakter. Ingen tror at de idylliske motivene er representative – altså at de representerer den ytre virkeligheten i et 1:1 forhold.

Poenget er at plakatene er ideale fordringer: De viser Soria Moria der fremme bak blåner og berg, om man fortrøstningsfullt marsjerer videre sammen i blikkretningen til Den Store Leder. Derfor blir den logiske bristen i hjerner og hjerter mellom Strevsommarsj og Statens arbeiderparadis liten og overkommelig. Propagandaen er Nord-Koreas svar på reklame. *IMAGE IS EVERYTHING*. Med andre ord, så annerledes er det altså ikke.

10. Gjør en forskjell

Kanskje er du en Mefisto, en nyttig idiot, et Stockholmssyndrom. Men når du begynner å tenke etter, finner du ikke ett eneste eksempel på straffesanksjoner fra verdenssamfunnet, uansett hvor strenge, som ikke har virket mot sin hensikt. Cuba består. Burma holder. Mugabe sitter. Økonomiske sanksjoner er virkemidlet til de avstandsforargede. Et tiltak for pyser, kort sagt.

Om man vil holde sin sti ren er det best å holde seg innendørs. Men det er ikke noe troverdig mål på toleranse å være enig med dem som mener det samme som deg selv. Så slutt å tenke stygt om ting du ikke vet noe om. Utvid din horisont. Utvid deres horisont. Bli dråpen som uthuler steinen. Smil til Nord-Korea, og Nord-Korea smiler tilbake. Jeg lover. Så ikke sitt hjemme i tv-sofaen og spis moralsk indignasjon. Kom og bli med meg på kulturbiennale i Pyongyang i 2011.

Kunstneren Morten Traavik inngikk i april 2010 en intensjonsavtale med Nord-koreanske myndigheter om å utvikle en serie kunstprosjekter i landet frem mot 2012. Traavik er blant annet kjent for sin internasjonale missekonkurranse for landmineskadde kvinner i den tredje verden, Miss Landmine (Angola 2008 og Kambodsja 2009) og for PIMP MY AID WORKER, om bistandens estetikk. Traavik er i 2010 også Forsvarsmuseets første Artist-in-Residence med verksyklusen HÆRVERK 1–5. Nummer 2 og 3 i denne serien, DiscoPanzer og Yes/No, ble nylig stoppet av museet etter påtrykk fra Forsvarets ledelse.